

TILBURG

Jaargang 2, nr. 2
april 1984

Tijdschrift voor geschiedenis,
monumenten en cultuur
Verschijnt vier maal per jaar

Uitgave

Stichting tot Behoud van
Tilburgs Cultuurgoed
K.v.K. S 096029

Redactie

Ronald Peeters
Ton Wagemakers

Stukken voor de redactie te zenden
aan redactie-secretariaat
Montfortanenlaan 96,
5042 CX Tilburg.

Abonnementen

Jaarabonnement f 32,50
Losse nummers f 7,95
Abonneren door overmaking
van f 32,50 op de rekening van
de Stichting tot Behoud van
Tilburgs Cultuurgoed,
Beeklaan 57,
5032 AB Tilburg.

AMRO-bank rek.nr. 42.81.63.343,
gironummer bank 1091055
onder vermelding van
"abonnement 1984".

Omslagfoto:

Poortgebouwtje van de voormalige
pastorie Goirkestraat uit 1724, foto
april 1983, J. Brieffies.

Foto's:

Coll. Gemeentelijke Archiefdienst
Tilburg.

Druk: H. Gianotten b.v. Tilburg

Ten geleide

Ronald Peeters schrijft over het poortgebouwtje van de voormalige pastorie aan de Goirkestraat. Inmiddels is er een comité gevormd dat zich gaat inspannen voor de restauratie van dit "vergeten monument". Ook het bestuur van de Stichting tot Behoud van Tilburgs Cultuurgoed heeft zich in het verleden met dit gebouwtje beziggehouden. De journalist Bernard van Dijk heeft tenslotte het initiatief tot vorming van het comité genomen.

In "Cultureel Supplement NRC Handelsblad" van 3 februari 1984 werd onder de titel "Anthony Kok en De Stijl in Tilburg" door J.V. het voorstel van de beeldende kunstenaars Janssen en Van Kempen, dat u in deze aflevering aantreft, reeds uitvoerig behandeld.

De redactie heeft gemeend met het plaatsen van dit artikel aan de ideeën van dit tweetal in Tilburg meer bekendheid te geven.

In dit nummer wordt de traditie van het blad, het schrijven over 19e- en 20e-eeuwse onderwerpen, doorbroken met het artikel "Te hoge belastingen" van drs. Ton Kappelhof, archivaris van de Bossche Godshuizen. Hij behandelt, in het kader van zijn dissertatie-onderzoek over de fiscaliteit in Staats-Brabant 1650-1730, een 17e-eeuwse "klacht van C. van Heijst".

Ton Wagemakers heeft weer enkele interessante details ontdekt over een uitbreiding van het "Mommerscomplex" in 1899, die hij in "Textieltekens IV" publiceert.

Willem van Heijst schreef in het kader van zijn opleiding aan het Mollerinstituut in 1980 een scriptie onder de titel "1933. Een jaar berichtgeving rond het Nationaal-Socialisme in twee Tilburgse kranten" en maakte er voor dit blad een herziene versie van.

Het Nederlands Textielmuseum heeft haar tweede, extra dikke, brochure afgestaan voor de lezers van "Tilburg". Veel dank.

Tot slot willen wij u wijzen op het (alweer) nieuwe adres van onze penningmeester (zie links). Per 1 april 1984 wordt deze functie bekleed door Theo de Jong.

De Redactie

Inhoud

Een doophuisje uit 1724 in de Goirkestraat Onopvallend poortgebouwtje met rijke historie Ronald Peeters	4
Een verwijzing naar "De Stijl" op het centraal station van Tilburg Jef van Kempen en Rolf Janssen	8
"Te hoge belastingen" De klacht van Cornelis Hendriksz. van Heijst (1689) Ton Kappelhof	11
Uitbreiding van C. Mommers & Co 1899 Tilburgse textieltekens (IV) Ton Wagemakers	14
1933. Ver weg en toch zo dichtbij Willem van Heijst	15
Tilburg kort	17
Tilburg geknipt Ronald Peeters	18

Uitbreiding bij C. Mommers & Co 1899

Tilburgse textieltekens (IV)

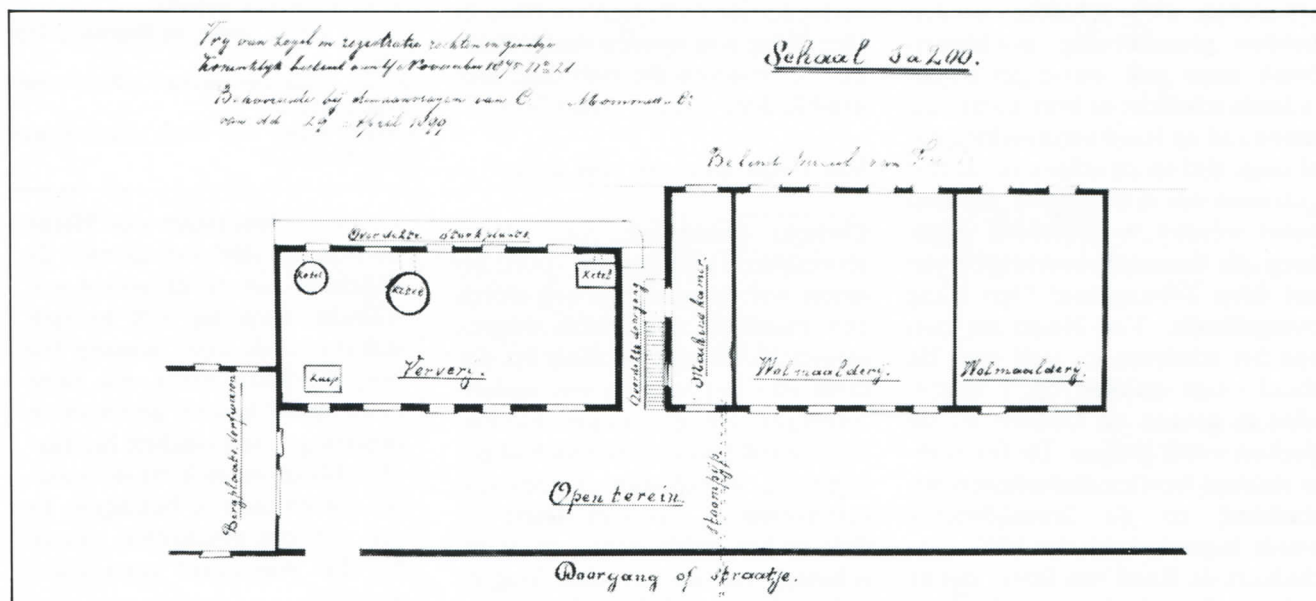
door Ton Wagemakers

"Geeft ondergeteekende C. Mommers & Co. wolfabrikanten te Tilburg met verschuldigten eerbied te kennen dat zij op perceel Sector N nr 290 wenscht daar te stellen een ververij en wolmaalderij door stoom gedreven met een stoommachine van 13 paardenkrachten." In de vorige aflevering hebben we gekeken naar de plattegronden en tekeningen behorende bij de plaatsing van de "Fransche ketels" in de jaren 1875 en 1884. Over de bouw en uitbreidingen van de weverij met houten sheddak-constructie en het hoge fabrieksgebouw is daar in het kort geschreven. Ditmaal richten we onze aandacht op een uitbreiding van Mommers aan de noordzijde van het hoge fabrieksgebouw, waarover in bovengeciteerde brief van 29 april wordt geschreven.

is "geheel van ijzer en steen" gemaakt. De situering en materiaalkeuze beperken wel het brandgevaar, doch het gevolg is wel dat de stokers buiten moeten werken. Binnen is het beter toeven. Er is een grote ruimte, zonder verdieping of zolder, met een gemiddelde hoogte van zeven meter (754 m³ inhoud). Voor de ventilatie zijn er kappen in het dak aangebracht en de ramen kunnen opengezet worden. Via deze (zeven) ramen en de bovenlichten van de deuren is er overdag ruim licht. 's Avonds kan er elektrisch verlicht worden. Samengevat: de plattegrond laat een goed opgezette werkruimte zien, waarin de drie arbeiders voor de ververij onder behoorlijke omstandigheden kunnen werken.

Wolmaalderij en machinekamer.

sing biedt de met stippellijn getekende stoompijp. Deze ijzeren buis van tien meter lengte (volgens toelichting) voerde stoom aan vanuit de ketels, die stonden opgesteld in de bestaande fabriek van Mommers. In deze machinekamer kon daardoor volstaan worden met één arbeider. Om de machines in de wolmaalderij te bedienen waren, volgens opgave, vijf arbeiders nodig. Net als hun kameraden in de ververij konden zij werken in ruimtes met veel lucht (544 m³ inhoud) en volop licht (tien ramen met een gezamenlijk oppervlakte van 25m²). Verder kende dit gebouw een eerste verdieping en zolder. Ook hier was bijzondere aandacht besteed aan het voorkomen van brand. De verdiepingsvloer was geheel van ijzer en steen gemaakt en alleen via een trap aan de buitenzij-

Ververij. Het is nog onbekend of reeds voor 1899 aan Mommers een ververij was verbonden. In ieder geval weten we nu dat in 1899 het gehele produktieproces, van het malen van wol tot en met het verven van stukken, in deze fabriek plaatsvond. Laten we eens kijken naar de ververij. We zien een kuip en drie ketels. De stookplaatsen voor de ketels zijn buiten aangebracht. Deze overdekte stookplaats

Voor de aandrijving van de machines in de grote en de kleine wolmaalderij vroeg Mommers een vergunning tot plaatsing van een stoommachine van 13 paardenkrachten. Helaas wordt verder niets medegedeeld over het type en de constructeur. Gezien het kleine vermogen, zou ze tweedehands van een andere textiel fabriek gekocht kunnen zijn. Wat verder ontbreekt, is een ruimte voor de ketel! De oplos-

de te bereiken.

Als conclusie kan gesteld worden dat deze uitbreiding van Mommers goede werkruimtes voor de arbeiders betekende door de grote aandacht voor licht, lucht en voorkoming van brandgevaar.

Gebruikte bron

Gemeente-Archief Tilburg, Secr. Arch. 1810-1907, inv.nr. 1317.